

Lo gascon dialecte occitan o lenga a part entièra? : Es que la question a un sens? Elements de responsa a las teorias de Jan Lafita

Jean Sibille

► To cite this version:

Jean Sibille. Lo gascon dialecte occitan o lenga a part entièra?: Es que la question a un sens? Elements de responsa a las teorias de Jan Lafita. *Estudis occitans*, 1996, 20, pp.38-40. hal-01297120

HAL Id: hal-01297120

<https://hal.science/hal-01297120>

Submitted on 2 Apr 2016

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

**LO GASCON DIALECTE OCCITAN O LENGA A PART ENTIÈRA ?
ES QUE LA QUESTION A UN SENS ?**

elements de resposta a las teorías de Jan Lafita

Joan SIBILLE

Tornarai pas sus l'article çai-subre de J.F. Blanc. Voldriái examinar d'un ponch de vista lingüistic – o pus exactament dialectologic – lo quite sens de la question : « Es lo gascon un dialecte occitan o una lenga a part entièra ? ».

Es que d'un ponch de vista lingüistic aquesta question a un sens ?

Quina responsa la « sciéncia » lingüistica i pòt aportar ?

L'especificitat del gascon dins l'ensemble occitano-romanico, es ben reala (e anciana). Aquò es estat mostrat per mantun lingüista, mai que mai per Pèire Bec¹ que faguèt ben veire, entre autras causas, que lo sistema fonologic del gascon es irreductible al diasistema dels autres parlars occitans. Amb aquò los traches caracteristics del gascon son ancians, d'abòrd que son atestats tre los textos mai vièlhs.

Lo gascon se destria del restant de l'occitan mai que mai per son sistèma fonologic e sa morfologia verbala. Aquò fa :

1. qu'es irreductible a un diasistema occitan comun.
2. que la determinacion de la nòrma d'un occitan comun (o referencial, o standard, o larg...) pòt malaisidament préner en compte lo Gascon. D'aquí la necessitat – encara mai que per los autres dialectes – d'un gacon de referéncia.

Coma o avèm mostrat autre part², las nocions de lenga e de dialecte son relatives e pòdon variar segond lo ponch de vista adoptat e, dins lo cas de varietats lingüisticas [38/39] aparentadas, i a ges de criteri absolut per dire se tala o tala varietat lingüistica deu èsser considerada coma part de tal o tal ensemble o coma una entitat separada.

Amb aquò cal pas oblidar que los dialecte – emai belèu, de còps, las lengas, quand se tracta de lengas estrechament aparentadas – son pas de realitats objectiva, mas de categorias taxinomicas fabricadas per lo dialectològ per classificar de parlars naturals desparièrs. Lo nombre e l'espandiment dels dialectes d'una lenga son fonccion dels critèris retenguts per definir los dialectes e la lenga. Pèire Bec a mostrat que, en se'n tenent a de critèris estrictament fonetics e fonologics, l'occitan se pòt sompartir en tres grandas varietats : l'aquitanò-pirenenc, lo central e l'arvernò-miegterrane, que lors limits correspondon pas a los dels « dialectes » tradicionals³.

¹ Pierre BEC, *Manuel pratique de philologie romane*. Tome 1. Paris 1970.

e « Le gascon dialecte occitan ? » in *Langues dialectes et écriture, les langues Romanes de France, actes du colloque de Nanterre des 16, 17 et 18 avril 1992*. Paris, 1993.

² Hervé GUILLOREL et Jean SIBILLE « Conclusion en forme de synthèse » in *Langues dialectes et écriture, les langues Romanes de France, actes du colloque de Nanterre des 16, 17 et 18 avril 1992*. Paris, 1993.

³ Pierre BEC. *La langue occitane*. Coll. Que sais-je? Paris, 1963.

Es estat escrich que se consideram que lo catalan es una lenga diferenta de l'occitan, cal considerar que lo gascon tanben o es⁴. Es benlèu pas desrasonable d'o sosténer. Cal pasmens arremarcar doas causas :

1. Se se considera lo catalan coma una lenga distincta de l'occitan es belèu mai per de rasons istoricas e sociologicas que non pas per de rasons propiament lingüisticas.
2. Las diferéncias entre lengadocian e gascon d'una part e, d'autra part lengadocian e catalan son pas de la meteissa natura. Las diferéncias entre gascon e lengadocian son ancianas mas los dos dialectes foguèron totjorn en contacte e aguèron d'evolucions parallèlas. Al contrari, lo catalan, mai pròche del lengadocian a l'origina, ne foguèt separat politicament e culturalament de la fin del sègle XIII enlà, e aguèt dempuèi una evolucion divergenta.

En fach, donat que l'intercompreneson pòt pas èsser un criteri objectiu, i a ges d'argument lingüistic decisiu per dire que lo gascon es, o es pas, un dialecte de l'occitan. Dire que lo gascon es pas un dialecte occitan es una presa de posicion ideologica, dire lo contrari n'es una tanben. E es çò meteís per lo catalan.

Tot çò que la lingüistica se poiriá asardar a dire seriá, per exemple, que :

1. Es faus de dire que lo gascon es un dialecte occitan coma los autres.
2. D'un ponch de vista diacronic lo gascon se pòt considerar coma una lenga distincta de l'occitan aladonc que d'un ponch de vista sincronic se pòt considerar coma un dialecte de l'occitan. (Per lo catalan seriá lo contrari : d'un ponch de vista diacronic se pòt considerar coma un dialecte de l'occitan , d'un ponch de vista sincronic coma una lenga distincta).

Tota posicion mai afirmativa releva d'una esfèra extra-lingüistica : sociologica o ideologica. Que d'un ponch de vista lingüistica la question a ges de sens. L'affirmacion de Jan Lafita que lo gascon es pas un dialecte occitan mas una lenga a part entiera es donc una presa de posicion ideologica revelatritz d'una volontat, conscienta o non, de desseparar lo gascon del demai de l'occitan.

Autre fach revelator : voler donar un sens diferent a occitan e lenga d'òc :

« - *Lo tèrme d'occitan no deu pas designar que l'ensemble deus dialèctes nòrd-occitans e occitans mieijornaus, a l'exclusion deu gascon e deu catalan ; no deu pas jamei tanpauc estar emplegat solet ta designar çò qui no pertòca qu'un sol dialecte, lo lengadocian notadament.* [39/40]

- *L'expression grope (o ensemble) occitano-romanique que deu estar emplegada tà designar globalement l'occitan, lo gascon e lo catalan ; l'expression tradicionau de lenga d'òc que n'ei l'equivalent literari, a esvitar dens los textes scientifics...* »⁵

Amai se dins d'unes textes i a d'esitacion e/o de contradiccions sus l'apartenéncia del gascon e/o del catalan a l'occitan, aquò empacha pas que *occitan* es jamaï estat emplegat dins un sens diferent de *lenga d'òc*. Es un biais, mai sintetic e mai practic, de designar la meteissa realitat. Los dos termes son estrictament sinonimes e se pòdon emplegar d'un biais indiferent (se ditz tanben d'un biais mai familiar *l'òc* : *o diguèt en occitan, ...en lenga d'òc, ...en òc*, son tres propausicions equivalentas). Voler donar un sens diferent a *lenga d'òc* e *occitan* es una inovacion que s'apeva sus ges d'usatge existent e que fach lo jòc del monde, inhorent o de marrida fe, qu'ensatjan d'entreténer la confusion terminologica entre *occitan* e *lengadocian* per melhor nóser a l'occitanisme e denonciar un pretendut centralisme lengadocian, mai fantasmatic que non pas real.

Compte tengut del trabalh ja complit per Jan Lafita dins l'encastre del projecte DIGaM, pòdi pas que desirar que persegue dins la dralha de la lexicologia puslèu que de

⁴ id. p. 52.

⁵ Jan LAFITA. *Lenga d'Òc 1996. Ont n'èm ? Que har ?* Fontenay-aux-Roses, 1996.

se consacrar a de garolhas esterilas e fin finala domatjablas tan per lo gascon coma per lo lengadocian o los autres dialectes occitans. Es pas en cridant ambe los lops que salvarem lo tropèl. Es pas en tirant sus l'ambulància que reviscolarem lo malaute.

Conclurai en citant Pèire Bec :

*« Quelle que soit sa spécificité linguistique et son originalité fondamentale, uniques dans l'ensemble roman, le gascon est, volens nolens, ne serait-ce que par sa situation socio-culturelle dans l'exagone français, entraîné impérativement dans le sillage et le dynamisme de la reconquête occitane dans son ensemble. Un repliement frileux ou agressif sur lui-même, ou encore le rêve d'une Vasconia mythique, euskaro-gasconne, malgré l'antique parenté, ne doit pas nous le faire oublier. »*⁶

⁶ « Le gascon dialecte occitan? » op. cit. note 1.